

SOURCES ON TATTOOS AND BURIAL

By Rabbi Dr. Nachum Amsel

These sources are from the book, "The Encyclopedia of Jewish Values" published by Urim, or the upcoming books, "The Encyclopedia of Jewish Values: Man to Man" or "The Encyclopedia of Jewish Values: Man to God" to be published in the future.

1) ויקרא יט:כח

וְשָׂרֵט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבֶשְׂרְכֶם וְכִתְּבֵת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם אֲנִי ד' :

2) פירוש רש"י על ויקרא יט:כח

וְשָׂרֵט לְנֶפֶשׁ – כן דרכן של אמוריים, להיות משרטטין בשרם כשמת להם מה:

3) פירוש רש"י (ריב"ן) על מכות כא.

וְכִתְּבֵת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם – שום כחוצה קעקע לא יעשו לפני שאני ה' ואסורין אתם לכתוב שם אחר על בשרכם אלמלא עיקר חיובא משום שם עבודה כוכבים הוא ומיהו אסור לכתוב שם כחיצה בעולם אפי' לר"ש אלא דחיוב מלקות ליכא.

4) ספר החינוך רנ"ג

שלא נכתוב בבשרנו כתובת קעקע, שנאמר [ויקרא י"ט, כ"ח] וכתובת קעקע לא תתנו (בבשרכם) [בכס]. והענין הוא כמו שעושין היום ישמעאלים...

5) רמב"ם, הלכות עבודה זרה יב:יא

כתובת קעקע האמורה בתורה הוא שישרט על בשרו וימלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים, וזה היה מנהג העכו"ם שרושמין עצמן לעבודת כוכבים כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה, ומעת שירשום באחד מדברים הרושמין אחר שישרוט באי זה מקום מן הגוף בין איש בין אשה לוקה, כתב ולא רשם בצבע או שרשם בצבע ולא כתב בשריטה פטור עד שיכתוב ויקעקע שנאמר וכתובת קעקע, במה דברים אמורים בכותב אבל זה שכתבו בבשרו וקעקעו בו אינו חייב אלא אם כן סייע כדי שיעשה מעשה, אבל אם לא עשה כלום אינו לוקה.

6) משנה מכות ג:1

הכותב כתובת קעקע. כתב ולא קעקע. קעקע ולא כתב. אינו חייב. עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם השם. שנאמר (ויקרא יט) "וְכִתְּבֵת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם אֲנִי ה'":

7) פירוש רש"י על ויקרא יט:כח

וְכִתְּבֵת קַעֲקַע – כתב המחוקה וקעקע שאינו נמחק לעולם, שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם (שם כא.):
קַעֲקַע – לשון והוקע אותם...תוחזין עץ בלרץ ותולין אותם עליהם, וגמלאו מחוקין ותחזין בקרקע...

8) פירוש רש"י על משנה מכות ג:1

וְכִתְּבֵת קַעֲקַע – כותב תחלה על בשרו כסם או בסיקרא ואח"כ מקעקע הבשר במחט או בסכין ונכנס הצבע בין העור לבשר ונראה בו כל הימים קעקע פויינטוורי"ר ואסור לכתוב שם כחיצה בעולם על בשרו בענין זה שכן גזירת הכתוב.

9) פירוש הרא"ש על גיטין כ:

בכתובת קעקע - וליכא איסורא כדתנן בפי' בתרא דמכות עד שיכתוב ויקעקע ויכחול

10) פירוש תוספות על גיטין כ:

בכתובת קעקע - מדאורייתא ליכא איסורא עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול כדתנן בפ"ג דמכות (דף כא.) ולר' שמעון אינו חייב אפי' כתב וקעקע עד שיכתוב את השם פי' שם דע"ז כדמפרש התם בגמרא ומיהו איסורא דרבנן איכא הכא דאפי' אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע ואפי' הויה הכא איסורא דאורייתא מ"מ הוי גט כדאמרי' לעיל כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דאסור לכתוב דהא מיתהני באיסורי הנאה:

11) מכות כא.

אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אהבה : אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו, מפני שנראית ככתובת קעקע.

12) פירוש הריטב"א על מכות כא.

הכותב כתובת קעקע וכו' פי' קעקע שיקעקע בעור בכלי או ביד וכתובת הוא שימלא הקעקעות דיו או סם או סיקרא וכיוצא בו ומשכחת כתיבה קודמת לקעקוע שכותב תחלה על בשרו בדיו ובסם ובסיקרא ואח"כ מקעקע הבשר במחט ובסכין **ונכנס הצבע בין העור לבשר** ונראה **כל הימים** ולדברי ת"ק אסור לכתוב שום כתיבה בעולם וגזרת הכתוב הוא :

13) רמב"ם, הלכות עבודה זרה יב:יא

כתובת קעקע האמורה בתורה הוא שישרט על בשרו וימלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים, וזה היה מנהג העכו"ם שרושמיין עצמן לעבודת כוכבים כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה, ומעת שירשום באחד מדברים הרושמיין אחר שישרוט באי זה מקום מן הגוף בין איש בין אשה לוקה, כתב ולא רשם בצבע או שרשם בצבע ולא כתב בשריטה פטור עד שיכתוב ויקעקע שנאמר וכתובת קעקע, במה דברים אמורים בכותב אבל זה שכתבו בבשרו וקעקעו בו אינו חייב אלא אם כן סייע כדי שיעשה מעשה, אבל אם לא עשה כלום אינו לוקה.

14) מנחת חינוך, רנג:א

א נתבאר בדברי הרב המחבר אי צריך הקעקע להיות קודם ואחר כך הרשימה, או אף להיפך דאם הכתיבה קודם ג"כ חייב. והנה הסמ"ג [ל"ת ס"א] כתב, הכתובת קעקע שישרוט על בשרו ואחר זה ממלא כחול, וכן כתב הר"מ בפ"ב מעכו"ם הי"א בלשון זה, ומעת שירשום וכו' אחר השריטה וכו', נראה דדוקא הוא. ועיין רש"י מכות כ"א ע"א [במשנה] שפירש דהכתיבה היא תחילה ואחר כך השריטה. ועיין ש"ד יו"ד סי' ק"פ [סק"א] כתב על לשון המחבר שהוא כלשון הר"מ, דהוא הדין כותב תחילה, נראה מדבריו דאין חילוק בין כותב תחילה ובין קעקע תחילה ולא דוקא נקט... **ובאמת** אף האיסור דרבנן אינו אלא בכתב קיים ואינו יכול למחוק כמו השריטה בעצמה, וכן גבי גט דבעינן שאינו יכול לזייף על כן אסור אפילו בכתיבה לחוד, אבל כתב בעלמא על גופו או בדיו או בסיקרא אין כאן איסור, כן נראה פשוט.

15) שולחן ערוך, יורה דעה קפ:א, ג

כתובת קעקע היינו ששורט על בשרו וממלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים : מותר ליתן אפר מקלה על מכתו :

16) משנה מכות ג:ו

הכותב כתובת קעקע. כתב ולא קעקע. קעקע ולא כתב. אינו חייב. עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם השם. שנאמר (ויקרא יט) "וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'":

17) מדרש ספרא, קדושין ו:י'

וכתובת קעקע יכול אפילו כתב ולא קעקע יהי חייב תלמוד לומר קעקע. אי קעקע יכול קעקע ולא כתב יהי חייב ת"ל וכתובת. הא כיצד עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון אינו חייב עד שיכתוב שם השם שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה' :

18) מכות כא.

אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אהבה : אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו, מפני שנראית ככתובת קעקע.

19) תוספתא, מכות ג:ט, שולחן ערוך, יורה דעה קפ:ד

הרושם על עבדו שלא יברח פטור
הרושם על עבדו שלא יברח פטור (ונראה דלכתחילה מיהא אסור) (ד"ע) :

20) פתחי תשובה יורה דעה קפ:א

ששורט על בשרו - ע' בתשובת מעיל צדקה סי' ל"א שנסתפק בדיון כתובת קעקע לענין חיוב מלקות אי בעינן שיהא בו אותיות אשר הם מוסכמים אי נימא דמתחייב בשריטה בעלמא או איזה רושם שיהיה ולסוף העלה דבעינן כתב אותיות ממש אלא דסגי אפילו באות אחת והא דאמרו מכתו מוכיח עליו לקמן סי' י"ל דמ"מ מדרבנן אסור אי"נ דמירי באמת באם שתהיה צורת מכתו כעין אות קמ"ל דאפ"ה שרי שמכתו מוכיח עליו עכ"ד ע"ש :

21) מנחת חינוך, רנג:ה

... דצריך להיות אות שלם או רושם שלם, אבל בשריטה בעלמא אין סברא לחייב עליה רק מדרבנן אסור...

22) שיח השדה (הרב קניבסקי), פתשגן הכתב, סימן ח, דף עט

העולה מסי' זה דהסמ"ק ורבנו יונתן ור"י והרע"ב כתבו דבעי לשרוט כעין אותיות ומשמע לכאוי דבעי ב' אותיות ואינו מוכרח אבל בחינוך כ' דאפי' באות א' חייב וחייב על כל לשון אבל הראב"ד והר"ש משנץ כתבו דא"צ אותיות על רושם בעלמא או צורה חייב... והריטב"א והמאירי ודעת יד הקטנה והמשנ"ח ותפארת ישראל דמ"מ בעי שיהא איזה צורה או רושם שלם אבל לא שריטה בעלמא אבל במנ"ח כ' דמסתימת הרמב"ם משמע דעל כל שריטה בעלמא חייב ומדרבנן אסור לכו"ע בכל שריטה כמו שהוכיח במעיל צדקה ושאר האחרונים דאפר מקלה ע"ג מכתו וריבדא דכוסילתא רב אשי לא התיר אלא משום דמכתו עליו הא לא"ה אסור מדרבנן ואם וחזר וכתב אם התרו בו בנתיים.

23) פירוש רש"י על ויקרא יט:כח

וכתבת קעקע - כתב המחוקק וקוע שאינו נמחק לעולם, שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם (ס' כ"א):

24) ספר ההחינוך רנג

...שכותבים בבשרם כתב מחוקק ותקוע שאינו נמחק לעולם.

25) רש"י שבת דף קיא:

ואלו קשרים - המנוין בצ"צ מלאכות, דקתני הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם, דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסק:

26) רש"י שבת דף קיב.

בדחומרתא דקטרי אינהו - אלו סנדלים של שאר אנשים, שאין רצועות קבועות בהן על ידי אומן, אלא הם עצמן קושרין אותם בדחומרתא בעלמא, וקושרין ומתירין, ופעמים שמתקיים שבת או חדש.

27) שמות כא:ו ורש"י שם

והגישו אֲדָנִי אֶל-הַאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-הַדֹּדֶלֶת או אֶל-הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנִי אֶת-אֶזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעָבְדוּ לְעֹלָם :
וְעָבְדוּ לְעֹלָם - עד היוכל או אינו אלא לעולם (קידושין טו) כמשמעו. ת"ל (ויקרא כה) ואיש אל משפחתו תקונו מגיד שחמשי' שנה קרויים עולם ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה אלא עובדו עד היוכל בין סמוך בין מופלג:

28) שו"ת נתן להורות י' :סד

נשאלתי ע"ד שנתחדש שמקעקעים לנשים סביב הם או עיניהם בצבע המתקיים לשלש נים וזה נעשה ע"י בתוך העור במחט העשוי לזה ומכניסים צבע לתחת העור האם יש בזה איסור של כתובת קעקע.
... הרי דאע"ג דרש"י במשנה כתב דקשר של קיימא דחייבין עליו היינו כשאינו מתירו לעולם אעפ"כ סגי אם אינו מתירו עד יותר מחודש ומבואר דלשון לעולם שברש"י אין הכונה לעולם ממש אלא מן ארוך יותר מחודש ימים וא"כ דון מיניה דמה שכתב רש"י בחומש פ' קדושים יט: כח דכתובת קעקע היינו שאינו נמחק לעולם אין הכרח דהכונה לעולם ממש אלא שמתקיים מן ארוך ואין לנו לחדש פלוגתא בין הנמוק"י ורש"י וגם רש"י מודה להנמוק"י דאם ניכרת הכתיבה זמן ארוך הוי כתובת קעקע וא"כ בנדון דידן שניכרת הכתיבה שלש שנים ודאי שהוא בגדר לעולם ואסור.

29) שו"ת שבט הלוי, יורה דעה קלז

... וגם מסקנתו נכונה דעלינו להחמיר בצורת יפוי קעקע שעושים נשים למעלה מעיניהם אב"א מטעם סרך איסור כתובת קעקע עצמו, ואב"א כי מעשה שחץ הוא, וידוע מה דאיתא במ"ר כי דברים כאלה היו גורמי חורבן ביהמ"ק ...

30) שבת סב:

דרש רבא בריה דרב עילאי: מאי דכתיב (ישעיהו ג) ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ... ומשקרות עינים דהוה מלאן כוחלא לעיניהו ומרמזן, ... מאי פורענותיהם? כדדריש רבה בר עולא: (ישעיהו ג) והיה תחת בשם מק יהיה מקום שהיו מתבשמות בו נעשה נמקים נמקים, (ישעיהו ג) ותחת חגורה נקפה מקום שהיו חגורות בצלצול נעשה נקפים נקפים, (ישעיהו ג) ותחת מעשה מקשה קרחה - מקום שהיו מתקשטות בו נעשה קרחים קרחים, (ישעיהו ג) ותחת פתיגיל מחגרת שק - פתחים המביאין לידי גילה יהיו למחגרת שק.

31) הרב אביגדור נבנצל, תחומים יח: קיח

דאף אי נימא דקעקע ולא כתב נמי אסור הני מילי בקעקע צורת אותיות. אבל באיפור אין כוונה לשם אותיות כלל, ובהי גוונא בשבת הוא צובע ולא כותב, וצורתו מוכיח עליו דאין כתיבה כלל. לדבריו "יתכן דאין כאן איסור כלל, וכל שכן, דצירף זה שאינו מתקיים לעולם."

32) משנה בבא קמא ח:ו, רמב"ם, הלכות חובל ומזיק ה:א

החובל בעצמו. אף על פי שאינו רשאי פטור.

אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו, ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישראל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך נציון הרי זה עובר בלא תעשה

33) שו"ת ממעמקים ד:כב

לזאת חס ושלוש לאשה הזאת להעביר מזרועה המספר הזה, כי בזה היא נותנת יד לפושעים הגרמני הארורים, והיא עוזרת להם להשכיח אתמעשי הזועה והאימים שעשו לעם ישראל, ויש בזה משום חיזוק לשונאים הללו המתחצפים ומכחישים את הכל, כאילו אנו היהודים שמים להם רק עלילות דברים ותואנה אנחנו מבקשים מהם, אלא אדרבה עליה לשאת את האות הזה בגאונה וגאון, ובזכות זה היא תזכה לראות עת נקם ישב ה' לצריו, בבאי"ם.

34) שו"ת להורות נתן ח:עב

בבעל תשובה שיש על גופו כתובת קעקע אם חייב להסירה א לכאורה נראה פשוט דליכא איסורא אלא לכתוב כתובת

קעקע אבל אם כבר נכתב אין איסור בקיומה ואין חיוב למיחקה (עיין רמב"ם פ"יב מהלכות עכו"ם ה"יח) ושו"ע יו"ד (סימן ק"פ) אולם מצאתי במנחת חנוך שכתב דהמוחק כתובת קעקע בשבת חייב להרמב"ם משום דהוי תקון כי לישראל אסור מחמת חוקות העכו"ם כי בשעת עשייה לוקין מגזרת הכתוב אבל עכ"פ להיות כן על בשרו אינו נכון לישראל. אבל המוחק מעכו"ם לא הוי תקון וזה פשוט עכ"ד. הנה מה שכתב דלהיות כן על בשרו של ישראל אינו נכון קשיא דמנלן דיש איסור במה שכתובת הקעקע נמצאת על בשרו והלא לא מצינו איסור אלא על עצם הכתיבה אבל אחר שכבר כתב אין עליו חיוב למוחק דליכא איסור בקיומה של כתובת קעקע. ונראה דגם המנ"ח ז"ל אין כוונתו שיש איסור בקיומה, דמהאי טעמא לא כתב שאסור לישראל שתהא לו כתובת קעקע אלא שאינו נכון לישראל, והיינו דכל זמן שלא נמחקה יש בה מזכרת עוון וגנאי שנעשתה בגופו עבירה, ולכן כשמוחק הו"ל בגדר מתקן שעל ידי המחיקה תיקן שאין על גופו מזכרת עון. וע"כ חייב בשבת על המחיקה כן דאין המחיקה דרך קלקול אלא דרך תקון אבל אין איסור בקיומה.

ב ברם יש לעיין היכי שהוא רוצה למחוק את כתובת הקעקע בשו"ע הרב ז"ל (הלכות נזקי גוף ונפש ס"ד) "אסור להכות את חבירו אפילו הוא נותן לו רשות להכותו כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו ולא לביישו ולא לצער בשום צער ואפילו במניעת איזה מאכל או משתה..." הרי דאין לאדם רשות לחבול בעצמו ולצער עצמו וא"כ כן דמעיקר הדין אין שום איסור במה שיש כתובת קעקע על גופו ממילא אסור לו לחבול בעצמו להסיר את הכתובת מגופו....

ומכל מקום נראה לצדד להתיר למחוק את כתובת הקעקע מותר להצטער ולהתענות בדרך תשובה שצער זה טובה היא ומי שיכול להתענות אף שלא בדרך תשובה אלא כדי למרק לה מותר שאין טוב למעלה מטובה זו עיי"ש, וא"כ כשרוצה למחוק את כתובת הקעקע בדרך תשובת המשקל על שעבר וקעקע וצער הסרתו תהא לו לתשובה וכפרה נראה דשרי דלא גרע מתענית לצורך תשובה או לצורך מירוק הנפש... וע"כ נראה לעד דהיכי שעושה דרך צער כדי לכפר על עון עשיית הקעקע שרי וכמו שמותר להתענות משום תשובה ואם אינו מצטער בלא"ה שרי וכנ"ל.

35) שו"ת רבבות אפרים ח:שו

נראה דאיסור כתובת קעקע הוא רק איסור לכתוב כתובת קעקע אכל אם כבר נכתב אין איסור לקיימה אבל יותר טוב שיסיר כי זה נראה מגוחך ויאמרו שעבר עבירה וירדימוהו ויסירו ולא ירגיש הכאב ולא יהא חובל בעצמו ועיין כ"כ מ"ש בזה בשו"ת להורות נתן חלק ח' סימן ע"ב ואולי יש איסור דרבנן אם זה על גופו ושיסירה ועיין בזה

36) שו"ת מנחת יצחק ג:יא

עוד להנ"ל, בענין כתובת קעקע מתמונת אשה במקום הנחת תפילין... ע"ד אחד ששימש כחייל, ובצבא שם לו כתובת קעקע ביד שמאל, במקום הנחת תפילין, תמונה של אשה ערומה, שא"א להסירה מבשרו, ועכשיו נעשה בעל תשובה, והתחיל להתפלל, ורוצה לדעת אם יכול להניח תפילין ביד שמאל, על אותה התמונה, או שיניח ביד ימין.

(א)

הנה בהשקפה ראשונה נלענ"ד, דאף דהוי דבר מגונה מאד, ויש שאלה אם רשאי לברך, בשעה שהתמונה מגולה, וכמו שמבואר באחרונים מזה, דיש לומר דשייך משום טפח באשה ערוה, גם בתמונה פוטוגרפית, שמצוירת שם אשה בזרועות מגולות וכיב"ז, ועי' במה דאית' בעיון יעקב (תענית ה'), על הא דאמר רבי יצחק כל האומר רחב רחב מיד נקרי, אמר לי ר"י אנא אמינא ולא איכפת לי, א"ל כי קא אמינא בידועה ומכירה, ופי' בעיון יעקב, דאע"פ שלא הי' מכירה ממש, רק

צורתה ראה מצוייר ביפי, כדרך שקורין בלשון אשכנז (קונטפריי), וזה ג"כ מחמם במזכירה, וכדאיתא בסנהדרין (ל"ט ע"ב) אחאב איש מצונן הי, ועשאה לו איזבל שתי צורות זונות לחמם אותו עכ"ל, ומכ"ש אם הצורה שעשה, היא אשה זונה שמכירה, דשייך בזה משום הרהור, אבל עכ"פ לא נסתלק המציאות מיד השמאל, שהוא היד הכהה, ולדעתי היות שמקום יש בזרוע להניח שתי תפילין, כמבואר בש"ע (או"ח סי' כ"ז סעי' ז'), וא"כ אף אם יהי התמונה מתפשטת בכל הקיבורת, הלא אפשר לכסות חלק גדול ממנה בתמידית, ורק להניח פנוי מקום הנחת תפילין (ויעשה לו תפילין קטנים שאפשר עפ"י דין), אשר באותו מקום לא יתראה כ"כ צורתה, ושם יניח התפילה ש"י, וכמובן שבשעת הברכה יהי מכוסה כל המקום, וגם הכסוי שמכסה החלק ממנה בתמידית, יהי נעשה מעור דק מאד, באופן שאם בשוגג ישמטו התפילין קצת על מקום הכיסוי, יהי אפשר לצרף השיטה דשייך בזה ג"כ משום מב"מ = מין במינו = אינו חוצץ, וכמו שהביא במ"ב (שם אות י"ד), מהסי' רביד הזהב, והלבוי"ש החמיר בזה, וגם לפי שיטת הברכ"י (שם אות א') שהבאתי בספרי (ח"ב סי' מ"ו), דחוץ מטעם חציצה, יש עוד בהפסד, משום דל"ה על ידו, אין היתר במב"מ ג"כ, מ"מ צירוף יש, וצ"ע עוד בזה, וכפי מה שאומרים אפשר להעביר ע"י בקיאים כתובת קעקע.

37) משנה סנהדרין ו:ז

... ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו, אלא שני בתי קברות היו מתוקנין לבית דין, אחד לנהרגין ולנחנקין ואחד לנסקלין ולנשרפין:

38) מלכים ב' יג:כ-כא

וַיָּמָת אֱלִישָׁע וַיִּקְבְּרוּהוּ וַיְגֹדְדוּ מוֹאֵב יְבֹאוּ בְּאֶרְצָא שָׁנָה וַיְהִי הֵם | קִבְּרִים אִישׁ וְהִנֵּה רָאוּ אֶת-הַגְּדֹד וַיִּשְׁלִיכוּ אֶת-הָאִישׁ בְּקֶבֶר אֱלִישָׁע וַיִּלְךְ וַיִּנָּע הָאִישׁ בְּעֶצְמוֹת אֱלִישָׁע וַיְחִי וַיָּקָם עַל-רַגְלָיו:

39) סנהדרין מז:

... וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל.

40) שולחן ערוך, יורה דעה שסב:ה

אין קוברין רשע אצל צדיק אפילו רשע חמור אצל רשע קל וכן אין קוברין צדיק וכשר ובינוני אצל חסיד מופלג: (אבל קוברים בעל תשובה אצל צדיק גמור) (ב"ז):

41) רמב"ם, הלכות תשובה א:ד

... אבל המחלל את השם אע"פ שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד בתשובתו ובאו עליו יסורין אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות, אלא תשובה יום הכפורים ויסורין שלשתן תולין ומיתה מכפרת שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות וגו' אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון.

42) משנה סנהדרין י'ב

שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא. שלשה מלכים, ירבעם, אחאב, ומנשה. רבי יהודה אומר, מנשה יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר (דברי הימים ב לג) ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנתו וישיבהו ירושלים למלכותו. אמרו לו, למלכותו השיבו ולא לחיי העולם הבא השיבו. ארבעה הדיוטות, בלעם, ודואג, ואחיתופל, ונחזי:

43) שמואל ב' יז:כג

וַאֲחִיתּוֹפֵל רָאָה כִּי לֹא-נִעְשְׂתָה עֲצָתוֹ וַיִּחַבֵּשׁ אֶת-הַחֲמֹר וַיָּקָם וַיִּלְךְ אֶל-בֵּיתוֹ אֶל-עִירוֹ וַיֵּצֵא אֶל-בֵּיתוֹ וַיִּחַנֵּק וַיָּמָת וַיִּקְבֹּר בְּקֶבֶר אָבִיו:

44) שפתי כהן על שלחן ערוך, יורה דעה שמה:א

אין מתעסקין כו' - דכתיב ואת דמכם לנפשותיכם אדרוש וגו' דעון גדול הוא המאבד עצמו לדעת וכתב בתשו' הרשב"א סי' תשס"ג דאף שאמרו בכל מקום אין מתעסקין עמהם לכל דבר לא לענין קבורה ותכריכים אמרו אלא שאין קורעין ולא חולצין כו' ומביאו ד"מ:

45) רמב"ם, הלכות עבודה זרה יב:יא

... וזה היה מנהג העכו"ם שרושמין עצמן לעבודת כוכבים כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה... אבל זה שכתבו בבשרו וקעקעו בו אינו חייב אלא אם כן סייע כדי שיעשה מעשה, אבל אם לא עשה כלום אינו לוקה.

46) תוספתא מכות ג:ט

הכותב כתובת קעקע בבשר של חבירו שניהן חייבין במה דברים אמורים בזמן שניהן מזידין אבל אם היו שוגגין פטורין אחד שוגג ואחד מזיד שוגג פטור ומזיד חייב

47) רמב"ם, הלכות עבודה זרה יב:יא

... אבל זה שכתבו בבשרו וקעקעו בו אינו חייב אלא אם כן סייע כדי שיעשה מעשה, אבל אם לא עשה כלום אינו לוקה.

48) שולחן ערוך, יורה דעה קפ:ב

אם עושה כן על בשר חברו אותו שנעשה לו פטור א"כ סייע בדבר :